

СИЛАБУС ДИСЦИПЛІНИ «Психологія праці та екокультура особистості»

Ступінь вищої освіти - Бакалавр
Спеціальність 015 Професійна освіта
Освітня програма «Професійна освіта» » (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)
Рік навчання 2 семестр 4
Форма навчання денна (денна, заочна)
Кількість кредитів ЄКТС 4
Мова викладання українська (українська, англійська, німецька)

Лектор курсу
Контактна інформація
лектора (e-mail)
Сторінка курсу в eLearn

Єресько Олег Вікторович

o.yeresko@nubip.edu.ua ieresko.o@ukr.net
<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2168>

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

(до 1000 друкованих знаків)

Курс знайомить із психологічними закономірностями трудового процесу, відносинами людини і довкілля, вимогами до формування особистості працівника та екологічної культури людини; розкриває зміст та місце психології праці в системі наукового знання, історію її становлення, закони, принципи, підходи, методи, психологічний сенс праці; містить аналіз психологічних проблем стимулювання трудової діяльності та мотивації праці, проблем успішності, працездатності та професійного потенціалу сучасного працівника, керівника, самореалізації особистості у різних видах професійної діяльності, а також психологічних проблем вивчення професій в сучасних соціокультурних умовах; пояснює принципи організації праці відповідно до вимог екологічної безпеки, безпеки життєдіяльності та охорони праці.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в професійній освіті, що передбачає застосування теорій та методів педагогічної науки та інших наук, пов'язаних із сферами виробництва і переробки продуктів сільського господарства і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов;

загальні компетентності:

ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

фахові (спеціальні) компетентності:

СК 1. Здатність застосовувати освітні теорії та методології у педагогічній діяльності.

СК 9. Здатність здійснювати професійну діяльність з дотриманням вимог законодавства, стандартів освіти та внутрішніх нормативних документів закладу освіти

СК 10. здатність упроваджувати ефективні методи організації праці відповідно до вимог екологічної безпеки, безпеки життєдіяльності та охорони і гігієни праці;

СК 13. здатність управляти комплексними діями/проектами, відповідати за прийняття рішень у непередбачуваних умовах та професійний розвиток здобувачів освіти і підлеглих;

СК 15. здатність забезпечити якість освіти і управління діяльністю закладу освіти, відповідно до спеціалізації.

Програмні результати навчання:

ПР 01. Уміти використовувати інструменти демократичної правової держави в професійній та громадській діяльності, приймати рішення на підставі релевантних даних та сформованих ціннісних орієнтирів.

ПР 02. Володіти інформацією чинних нормативно-правових документів, законодавства, галузевих стандартів професійної діяльності в установах, на виробництвах, організаціях сфер, пов'язаних з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями. ПР 03. Аналізувати суспільно й особистісно значущі світоглядні проблеми, усвідомлювати цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України.

ПР 04. Розуміти особливості комунікації, взаємодії та співпраці в міжнародному культурному та професійному контекстах.

ПР 07. Аналізувати та оцінювати ризики, проблеми у професійній діяльності й обирати ефективні шляхи їх вирішення.

ПР 08. Самостійно планувати й організувати власну професійну діяльність, діяльність здобувачів освіти і підлеглих, координувати їх роботу та вмотивувувати.

ПР 10. Знати основи психології, педагогіки, а також основи фундаментальних і прикладних наук, пов'язаних з аграрним виробництвом, переробкою сільськогосподарської продукції та харчовими технологіями на рівні, необхідному для досягнення інших результатів навчання, передбачених цим стандартом та освітньою програмою.

ПР 11. Володіти психолого-педагогічним інструментарієм організації освітнього процесу, уміти проектувати і реалізувати навчальні/розвивальні проекти.

ПР 13. Застосовувати у професійній діяльності сучасні дидактичні та методичні засади викладання навчальних дисциплін і обирати доцільні технології та методики в освітньому процесі.

ПР 15. Діагностувати, прогнозувати, забезпечувати ефективність та корегування освітнього процесу для досягнення програмних результатів навчання і допомоги здобувачам освіти в реалізації індивідуальних освітніх траєкторій.

ПР 17. Виконувати розрахунки, що відносяться до сфери професійної діяльності.

СТРУКТУРА КУРСУ

Тема	Години (лекції/ практичні)	Результати навчання	Завдання	Оцінювання
2 семестр				
Модуль I. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ПРАЦІ				
Тема 1. Предмет, задачі психології праці та екокультури особистості. Історія становлення психології праці як науки	2/2	<i>Знати основні поняття:</i> психологія праці, екологічна культура особистості, гуманізація праці, професіографія, професійний відбір, трудовий проект; <i>Вміти:</i> визначати об'єкт і предмет психології праці; <i>Аналізувати:</i> вплив людської діяльності на довкілля; <i>Розуміти:</i> значення людського фактору для збереження життя; <i>Застосовувати:</i> отриманні знання та навички у практичній діяльності	<i>Підготовка та виступи на практичних заняттях</i>	3

<p>Тема 2. Людина як суб'єкт праці. Психологічна структура особистості</p>	<p>2/2</p>	<p><i>Знати основні поняття:</i> праця, ергатична система, ергатична функція, багаторівнева класифікація професій, типи професій, види професій, навички; <i>Вміти:</i> характеризувати ергатичну систему, скласти професіограму для педагогічних спеціальностей; <i>Аналізувати:</i> зв'язок типів професій із відповідними навичками; <i>Розуміти:</i> принципи класифікації професій; <i>Застосовувати:</i> отриманні знання та навички у практичній діяльності</p>	<p><i>Підготовка та виступи на практичних заняттях</i></p>	<p>3</p>
<p>Тема 3. Розвиток людини як суб'єкта праці. Функціональні стани людини в процесі праці</p>	<p>2/2</p>	<p><i>Знати основні поняття:</i> суб'єкт, особистість, індивідуальність, професіограма, свідомість, професійна самосвідомість, активність, мета, інтерес, переконання, ідеал, звичка, рівень домагань, фрустрація, стрес, функціональний стан, внутрішній конфлікт, психологічна криза; <i>Вміти:</i> зберігати працездатність, протидіяти швидкому настанню втоми; <i>Аналізувати:</i> особливості кожного з періодів професійного розвитку; <i>Розуміти:</i> значимість забезпечення потреби у безпеці для підвищення працездатності; <i>Застосовувати:</i> отриманні знання та навички у практичній діяльності</p>	<p><i>Підготовка та виступи на практичних заняттях, задача практичної роботи</i></p>	<p>4</p>
<p>Тема 4. Професійне самовизначення. Професійна орієнтація</p>	<p>2/2</p>	<p><i>Знати основні поняття:</i> професіографія, психограма, критерії оцінки, професійні вимоги, психологічний портрет, професійне самовизначення; <i>Вміти:</i> використовувати методику психологічної професіографії; <i>Аналізувати:</i> психологічні аспекти вибору професії; <i>Розуміти:</i> основні принципи проведення профорієнтації; <i>Застосовувати:</i> отриманні знання та навички у практичній діяльності</p>	<p><i>Підготовка та виступи на практичних заняттях</i></p>	<p>3</p>
<p>Тема 5. Мотивація професійної діяльності</p>	<p>2/2</p>	<p><i>Знати основні поняття:</i> мотив, мотивація, фактори мотивації професійного вибору, зовнішні мотиваційні фактори, внутрішні мотиваційні фактори вибору професії; <i>Вміти:</i> визначати та структурувати мотиви трудової діяльності;</p>	<p><i>Підготовка та виступи на практичних заняттях</i></p>	<p>3</p>

		<p><i>Аналізувати:</i> вплив причинних схем на поведінку, їх зв'язок із емоціями;</p> <p><i>Розуміти:</i> значення задоволення потреб людини для її професійної діяльності;</p> <p><i>Застосовувати:</i> отриманні знання та навички у практичній діяльності</p>		
<p>Тема 6. Професійна придатність і професіоналізм. Професійне самовизначення та професійна кар'єра. Формування професійних знань, умінь, навичок. Прогнозування успішності діяльності</p>	2/2	<p><i>Знати основні поняття:</i> профпридатність, виробнича освіта, професійні знання, навички та вміння, професійна самоосвіта, професійний план, індивідуальний стиль діяльності, професійна деформація особистості, рівняння успішності, прогнозування успішності;</p> <p><i>Вміти:</i> скласти власний професійний план;</p> <p><i>Аналізувати:</i> вплив рівня розвитку професійних навичок на ефективність праці;</p> <p><i>Розуміти:</i> значення процесу прогнозування успішності;</p> <p><i>Застосовувати:</i> отриманні знання та навички у практичній діяльності</p>	Підготовка та виступи на практичних заняттях	3
<p>Тема 7. Психологія управління як наука. Основні функції менеджменту</p>	2/2	<p><i>Знати основні поняття:</i> психологія управління, менеджмент, лідерство, основні функції менеджменту;</p> <p><i>Вміти:</i> визначати стилі керівництва;</p> <p><i>Аналізувати:</i> вплив індивідуального стилю діяльності керівника на клімат у колективі;</p> <p><i>Розуміти:</i> значення процесу організації праці для забезпечення її ефективності;</p> <p><i>Застосовувати:</i> отриманні знання та навички у практичній діяльності</p>	Підготовка та виступи на практичних заняттях	3
<p>Тема 8. Місце комунікації в професійній діяльності. Управління конфліктною ситуацією</p>	2/2	<p><i>Знати основні поняття:</i> комунікація, комунікаційна мережа, соціальні ролі, соціальний статус, конфлікт, конфліктна ситуація;</p> <p><i>Вміти:</i> визначати види конфлікту, етапи його розвитку;</p> <p><i>Аналізувати:</i> вплив особистості керівника на профілактику конфлікту в колективі;</p> <p><i>Розуміти:</i> значення комунікації для підвищення ефективності праці;</p> <p><i>Застосовувати:</i> отриманні знання та навички у практичній діяльності</p>	Підготовка та виступи на практичних заняттях, задача проміжного модульного оцінювання (в elearn)	15
Модуль II. ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК ДІЯЛЬНІСТЬ				
<p>Тема 9. Сутність</p>	2/2	<p><i>Знати основні поняття:</i></p>	Підготовка та виступи	3

<p>екологічної науки та екологічних проблем</p>		<p>екологія, екологічні чинники, біосфера, біогеоценоз, агроценоз, популяція, ноосфера, стійкий, сталий розвиток, екологічна культура особистості; <i>Вміти:</i> визначати вплив людської діяльності на біосферу; <i>Аналізувати:</i> риси подібності й відмінності штучних і природних екосистем; <i>Розуміти:</i> роль кожної людини в подоланні екологічних проблем; <i>Застосовувати:</i> отриманні знання та навички у практичній діяльності</p>	<p><i>на практичних заняттях</i></p>	
<p>Тема 10. Екологічні проблеми України. Сталий розвиток</p>	<p>2/2</p>	<p><i>Знати основні поняття:</i> екологічна криза; принципи сталого розвитку; <i>Вміти:</i> характеризувати вплив несанкціонованої господарської діяльності в Україні на стан її довкілля (видобуток бурштину, вирубка лісів тощо); <i>Аналізувати:</i> вплив війни РФ на екологічний стан планети); <i>Розуміти:</i> поняття «сталий розвиток»; <i>Застосовувати:</i> отриманні знання та навички у практичній діяльності</p>	<p><i>Підготовка та виступи на практичних заняттях</i></p>	<p>3</p>
<p>Тема 11. Природні ресурси та їх використання. Енергетична основа життєдіяльності людини. Екологічні аспекти життя людини</p>	<p>2/2</p>	<p><i>Знати основні поняття:</i> природні ресурси, раціональний підхід, інтенсивне та екстенсивне природокористування, екологічні чинники (абіотичні, біотичні, антропогенні); <i>Вміти:</i> визначати основні риси ресурсозбережувальної поведінки; <i>Аналізувати:</i> перспективи розвитку альтернативної енергетики в Україні; <i>Розуміти:</i> вплив екологічних чинників на здоров'я людини; <i>Застосовувати:</i> отриманні знання та навички у практичній діяльності</p>	<p><i>Підготовка та виступи на практичних заняттях</i></p>	<p>3</p>
<p>Тема 12. Вплив чинників середовища на здоров'я людини. Джерела та види забруднювачів</p>	<p>2/2</p>	<p><i>Знати основні поняття:</i> чинники середовища, що впливають на здоров'я, джерела антропогенних забруднень середовища; <i>Вміти:</i> вплив найпоширеніших забруднювачів на здоров'я; <i>Аналізувати:</i> небезпеку зростання рівня забруднення середовища для життя людства; <i>Розуміти:</i> роль поведінки кожної людини у зменшенні забруднення середовища;</p>	<p><i>Підготовка та виступи на практичних заняттях</i></p>	<p>3</p>

		<i>Застосовувати:</i> отриманні знання та навички у практичній діяльності		
Тема 13. Діяльність людини і екологічні кризи. Природні ресурси України, їх стан	2/2	<i>Знати основні поняття:</i> антропогенні забруднення середовища існування, техногенний вплив на природу, екологізація людської діяльності, її основні принципи; <i>Вміти:</i> визначати вплив людської діяльності на біосферу; <i>Аналізувати:</i> небезпеку зростання масштабів виробництва для навколишнього середовища; <i>Розуміти:</i> вичерпність природних ресурсів, необхідність їх раціонального використання; <i>Застосовувати:</i> отриманні знання та навички у практичній діяльності	<i>Підготовка та виступи на практичних заняттях</i>	3
Тема 14. Гармонізація стосунків особистості з довкіллям. Природоохорона діяльність	2/2	<i>Знати основні поняття:</i> природоохоронна діяльність, екологічний тероризм, екотаж; <i>Вміти:</i> позитивні та негативні наслідки діяльності природоохоронних організацій; <i>Аналізувати:</i> роль гармонізації стосунків із довкіллям для виживання людства; <i>Розуміти:</i> необхідність поновлення екологічного виховання майбутніх поколінь; <i>Застосовувати:</i> отриманні знання та навички у практичній діяльності	<i>Підготовка та виступи на практичних заняттях, задача реферативного дослідження</i>	15
Тема 10. Екологічна спрямованість сучасної освіти. Екологічна культура як основа гармонійного розвитку людини	2/2	<i>Знати основні поняття:</i> екологічна освіта, формальна, неформальна, інформальна освіта, компоненти екологічної освіти, здоров'язбережне освітнє середовище; <i>Вміти:</i> визначати ознаки здоров'язбережного освітнього середовища; <i>Аналізувати:</i> значення формальної, неформальної, інформальної освіти у формуванні екологічної культури особистості; <i>Розуміти:</i> необхідність формування екологічної культури особистості; <i>Застосовувати:</i> отриманні знання та навички у практичній діяльності	<i>Підготовка та виступи на практичних заняттях</i>	3
Всього за 4 семестр				70
Екзамен				30
Всього за курс				100

ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика щодо дедлайнів та перескладання:	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності:	Списування під час модульної роботи та екзамену заборонені (у т.ч. із використанням мобільних девайсів). Реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування:	Відвідування занять є обов'язковим і також забезпечує додаткові бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ СТУДЕНТІВ

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання екзаменів заліків	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

Рекомендовані джерела інформації

1. Баклицький І. О. Психологія праці : підруч. / Баклицький І. О. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 655 с.
2. Балл Г. О. Психологія праці та професійної підготовки особистості : навч. посіб. / Г. О. Балл, М. В. Бастун, В. І. Гордієнко та ін. – Хмельницький: ТУП, 2001. – 330 с.
3. Бойчук Ю.Д. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя. Теоретико-методичні аспекти формування. : монографія / Ю.Д. Бойчук. Суми : Університетська книга, 2023. – 357 с.
4. Бондар О.І., Барановська В.Є., Єресько О.В. та ін. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях : науково-методичний посібник для вчителів / за ред. О. І. Бондаря. – Херсон: Грінь Д.С., 2015. – 228 с.
5. Вірна Ж. П. Мотиваційно-сміслова регуляція у професіоналізації психолога : моногр. / Вірна Ж. П. – Луцьк : «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – 320 с.
6. Гончаренко М.С., Бойчук Ю.Д. Екологія людини : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2023. – 400 с.
7. Гоулман Д. Емоційний інтелект / Деніел Гоулман ; пер. з англ. С-Лі. Гумецької. – Х. :Віват, 2020, - 512 с.
8. Дерій С.І., Ілюха В.О. Екологія. – К.: Видавництво українського фітосоціологічного центру. 1998. 196 с.

9. Долинська Л. В. Психологія конфлікту : навч. посіб. / Л. В. Долинська, Л. П. Матяш-Заяц. – К. : Каравела, 2010. – 304 с.
10. Екологічна природна та техногенна безпека : підручник / Єремєєв І.С., Дичко А.О. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 434 с.
11. Екологічне підприємництво та екологізація підприємницької діяльності. Теорія. Організація. Управління. : монографія / Жарова Л.В., Какутич Є.Ю., Хлобистов Є.В. Суми : Університетська книга, 2023. – 240 с.
12. Екологія і охорона навколишнього середовища : навч. посіб. / Бойчук Ю.Д., Солошенко Е.М., Бугай О.В. Суми : Університетська книга, 2023. – 316 с.
13. Еколого-економічні детермінанти формування земельно-орендних відносин в сільськогосподарському виробництві. : монографія / Макарова В.В. - Суми : Університетська книга, 2023. – 177 с.
14. Екологія : навч. посіб. для дистанційного навчання / О.М. Дуган, Г.О. Статюха. – К. 2007. – 202 с.
15. Емоційний інтелект лідера / Деніел Гоулман, Ричард Бояціс, Енні Маккі / пер. з англ. Валерія Глінка - 3-тє видання. К.: Наш формат, 2021. – 288 с.
16. Загальна екологія.: навч. посіб. / Злобін Ю.А., Кочубей Н.В. – Суми: Університетська книга, 2023. - 416 с.
17. Карамушка Л.М. Психологія управління. навч. посіб. – К.: Міленіум, 2003. – 344 с.
18. Картер Александра. Не бійся спитати. 10 кроків до вдалих переговорів/пер. З англ. Анастасія Дудченко. – К. : Лабораторія, 2021. 224 с.
19. Карпенко Г. В. Психологія праці та вибір професії: навч.-метод. посіб. / Карпенко Г. В. – Суми : Університетська книга, 2008. – 168 с.
20. Ключові показники менеджменту. 100+ фінансових коефіцієнтів для ефективного управління компанією / Волш Кіаран/ пер. з англ. Ярослав Вішталюк за наук. ред. Михайла Колісника. – К.: Наш формат, 2023. – 428 с.
21. Кокун О. М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: пси- хофізіологічний аспект забезпечення діяльності : моногр. / Кокун О. М. – К. : Міленіум, 2004. – 265 с.
22. Малхазов О. Р. Психологія та психофізіологія управління руховою діяльністю / О. Р. Малхазов. – К. : Євролінія, 2002. – 320 с.
23. Малхазов О. Р. Психологія праці : навч. посіб. / Малхазов О. Р. – К. : НАУ, 2008. – 168 с.
24. Моє життя та робота / Генрі Форд / переклад з англ. Уляна Джаман / Видання п'яте. К.: Наш формат, 2016. – 344 с.
25. Моніторинг довкілля : навчальний посібник / Т.В. Ананьєва. К. : Олді плюс, 2022. – 172 с.
26. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління / Орбан-Лембрик Л. Е. – К. : Академвидав, 2003. – 568 с.
27. Оцінка впливу на довкілля: впровадження природоохоронних практик та кліматичної політики ЄС. : навчальний посібник / Мельник О.С., Скляр В.Г., Коваленко І.М. Одеса: Олді плюс, 2021. 166 с.
28. Приходько І. І. Професійний психологічний відбір майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС України : моногр. / Приходько І. І. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2008. – 190 с.
29. Процеси та апарати природоохоронних технологій. : підручник / Пляцук Л.Д., Гурець Л.Л. Суми: Університетська книга, 2023. – 270 с.
30. Психологія праці : навч. посіб. / Г. В. Ложкін, Н. Ю. Воленюк, О. О. Солтик; за заг. ред. Г. В. Ложкіна. – Хмельницький : ХНУ, 2013. – 191 с.
31. Рибалка В. В. Психологія праці особистості : навч.-метод. посіб. / Рибалка В. В. – Кременчук: ПП Щербатих, 2006. – 76 с.

32. Системні дослідження навколишнього середовища. Корпоративні екологічні системи, хімічна екологія / підручник / Л.Д. Пляцук, Т.В. Козуля, Л.Л. Гурець, В.Ф. Моїсєєв, І.Ю. Аблеєва. К.: Університетська книга, 2023. – 466 с.

33. Техногенні та екологічні ризики та катастрофи / підручник / І.С Єремєєв, А.О. Дичко. – Одеса: Олді плюс, 2024. – 234 с.

34. Траверсе Т. М. Психологія праці: навч.-метод. посіб. / Траверсе Т. М. – К. : ШО Київського нац. у-ту імені Тараса Шевченка, 2004. – 116 с.

35. Урбоекологія : навчально-методичний посібник / Климчик О.М. Одеса : Олді плюс, 2019. - 208 с.

36. Формування та реалізація національної екологічної політики України : монографія / Веклич О. О., Волошин С. М., Жарова Л. В. та ін., за наук. ред. С. О. Лизуна. – Суми: Університетська книга, 2023. – 336 с.

37. Хто. Як наймати найкращих/ Джефф Смарт, Ренді Стріт / пер. з англ. Марія Хандога. – К. : Лабораторія, 2024. – 208 с.

38. Як відвернути кліматичну катастрофу. Де ми зараз і що нам робити далі /Білл Гейтс / переклад з англ. Юлія Костюк. – К. : Лабораторія, 2021. – 244 с.

Інформаційні ресурси:

1. <http://psychlib.com.ua/>
2. <http://pidruchniki.ws>
3. <http://psylib.ukrweb.net/books/beloo01/index.htm>
4. <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2168>
5. <https://houseofeuropa.org.ua/opportunity/125>
6. https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life_en